

TŐZSÉR ÁRPÁD

*A forradalmakról és a lélekről faggatják,
de e versen túli entitásokról csak prózában
tud vallani, bár prózája mintha itt-ott
versbe csapna*

*Az igazság az, hogy az ember itt következő
történelmi bilanza nem érdemel más bevezetőt,
csak ilyen közhelyeset: Az az igazság...
Szóval az az igazság, hogy azért az ember
a saját igazának többé-kevésbé mindig tudója...
Én már 1968-ért sem igen lelkesedtem...
A mi lelkünk, az akkori harmincasoké, kísértetként
még akkor, 68-ban is valahol 1956-ban,
Budapest utcáin bolygott, lábunk a pesti utcák
valódi vérében gázolt, ott, ahol bebizonyosodni
látszott – mi is?, a másik közhely, hogy
nem sokaság, hanem lélek... S amikor mégsem
a niklai Dániel úrnak, hanem a néhai kamonci
Tamás és Bálint papoknak lett igazuk, s az lett
bizonyosság, hogy a lélek bizony csak szellett,
a társadalom jelszavai előtt örökre bezárultunk.
Szóval a Prágai Tavaszra én már meglehetősen
szkepszissel, azaz csaknem lélektelenül néztem:
Jó, jó!, de miért a szocializmus legyen emberarcú,
s mért nem az ember? Akkor már sokan tudtuk,
hogy aki másban akarja megmosni tulajdonképpeni-
létét, annak az arcán örökre ott marad a
a nem-tulajdonképpeni-lét, a politika és a háborúk
sara, a bélsár. S az idő a mi pudingunkat ette meg,
minket igazolt: a hetvenes s nyolcvanas években
nem Dubčeket, hanem Havelt zárták börtönbe évente
egyszer-kétszer, menetrendszerű rendszerességgel.*

Husák számára a lélek volt veszélyesebb, nem az emberarcú teoréma réme. S a történelem komédiája, hogy 1989 nem Havel és nem a lélek műve lett, hanem – Vico scenáriuma szerint – az istenek, hősök s emberek után a bábok játéka. Ha 1789 Isteni Színjáték volt, akkor 1989 rossz utánzata volt e Isteni Színjátéknak, vaudeville, amelyben Ceaușescu játszotta XVI. Lajost, s egy analfabéta némbor Mária Antóniát. Vaudeville-jük viszont, mi tagadás, döbbenetes volt, a tévé világot jelentő üvegszemének köszönhetően az egész világ számára volt egyszerre ripacsjáték s véres rémdráma. – De a szellemnek, a léleknek nem sok köze volt hozzá, mint ahogy lélekben az egyéb 89-es forradalmak is szűkölködtek. Színpadjaikon sokaság volt, de – folytatás nem volt. A tankok a szokatlan környezetben óriás tagjaikkal, mint őskori szörnyek, nem tudtak mit kezdeni, s elvonultak, a magukra maradt ellenfelek pedig a tüntetések tömegjelenetei s Ceaușescuék lélektelen lemészárlása után tanácstalanul néztek egymásra. A történelem rúgói elfáradtak, a felhúzott bábok hada leállt – Meg kell mondanom, a szememet e látványos darab fölöttébb szórakoztatta, de a lelkem, a lelkem az érintetlen maradt tőle.

S a tanulság?

Aki három átélt forradalomban sem épített lelkéből hidrogén bomba- és társadalombiztos bunkert, az magára vessen. Rám meg az vessen követ, aki még mindig követ, de az isten, a hős, s az ember eszméjének követe, s nem a magáé.